

СУЧАСНІ РЕАЛІЇ РОЗВИТКУ БАЛЬНЕОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТТІ

Галасюк Світлана Сергіївна

К.е.н., доцент

Одеський національний економічний університет

svetlana.galasyuk@gmail.com

Філюк Валерія Вікторівна

Магістрант

Одеський національний економічний університет

vipfvv@gmail.com

Бальнеологічний туризм як вид лікувально-оздоровчого туризму є пріоритетним напрямом розвитку іноземного та внутрішнього туризму, якому сприяють наявні природні ресурси – мінеральні води [1, с. 153].

Закарпатська область має багато джерел мінеральних вод. Деякі з них використовуються тільки для зовнішнього споживання – у вигляді фізіотерапевтичних процедур (ванни, душі) або спортивно-оздоровчих занять у басейнах. Вживати внутрішньо такі води заборонено:

- або через їхній склад – наприклад, термальна вода «Теплиця» (вуглекисла борна бромна кремнієва залозиста хлоридно-натрієва слабокисла з високим ступенем мінералізації), яка використовується в басейнах і ваннах однойменного санаторію «Теплиця» (м. Виноградів); сірководнева мінеральна вода (слабо сульфідна, мало мінералізована, сульфатна, натрієво-кальцієво-магнієва) з власного джерела санаторію «Синяк» для процедур, спрямованих на відновлення функцій кістково-м'язової системи;

- або через брак досліджень щодо їх питного застосування – наприклад, мінеральна вода вуглекисла миш'яковиста хлоридно-гідрокарбонатно-кальцієво-натрієва, яка видобувається з власного джерела, розташованого на території санаторія «Гірська Тиса» (с. Кваси) та за санітарними нормами може використовуватися тільки зовнішньо для профілактики і реабілітації людей з проблемами опорно-рухового апарату;

- або через неотримання дозволів, потрібних для організації видобутку, що пов'язано з постійними змінами в хімічному складі мінеральної води.

Проте багато розвіданих родовищ закарпатських мінеральних вод давно користуються величезною популярністю в Україні та у світі завдяки власним цілющим властивостям як для медичних процедур, так і для питного застосування.

В табл. 1 представлено інформацію про вісім основних бальнеологічних санаторіїв Закарпаття. Основний критерій, який брався до уваги при їх

дослідженні, – наявність бюветів, які працюють за рахунок видобутку мінеральних вод із власних свердловин родовищ, розташованих безпосередньо на території оздоровниць.

Таблиця 1

Бальнеологічні санаторії закарпатських мінеральних вод

Бальнеологічні санаторії	Мінеральні води, які використовуються за профілем санаторіїв
«Сонячне Закарпаття»	«Поляна квасова»
«Поляна»	«Поляна купель»
«Квітка полонини»	«Лужанська-4», «Лужанська-7», «Поляна квасова»
«Кришталеве джерело»	«Лужанська-3», «Лужанська -12»
«Шаян»	«Шаянська-4», «Шаянська-242»
«Карпатія»	
«Верховина»	«Сойминська», «Келечинська»
«Боржава»	«Боржавська», «Кушницька-12», «Кушницька-876», «Олегівська», «Теплиця» (термальна)

Складено за джерелами [2; 3]

Основний профіль представлених бальнеологічних санаторіїв – лікування захворювань органів травлення, а також лікування супутніх захворювань – ендокринної, урологічної, нервової, серцево-судинної систем, органів дихання, опорно-рухового апарату, інтоксикації та алергії.

Варто зазначити, що навіть в умовах воєнного стану бальнеологічні санаторії України, що розташовані на території Закарпатської області, продовжують працювати в штатному режимі та надавати людям необхідні послуги. Розуміючи, що попит на відвідування санаторіїв у 2022 році значно менший, ніж у довоєнні та допандемійні часи, жоден санаторій не зачинився і намагається пропонувати послуги у повному обсязі, шукаючи різні варіанти покращення свого становища та виконуючи найважливішу соціальну місію – надання допомоги в лікуванні, реабілітації та оздоровленні своїм гостям [4].

Крім лікування, розміщення і дієтичного харчування, бальнеологічні санаторії прагнуть надавати відпочивальникам інші види обслуговування – спортивно-фізкультурні, культурно-розважальні, торговельні, транспортні послуги, а також послуги з біологічного відновлювання організму.

Більшість санаторіїв мають значний досвід роботи в курортно-оздоровчій сфері, який становить понад 50-75 років. За цей період часу напрацьовано багато методик в лікуванні профільних захворювань та реабілітації після них. Деякі санаторії відновлені після реального занепаду 1990-х років, інші з'явилися нещодавно («Карпатія») або змінили свій тип («Боржава», на місці якої до капітального ремонту і модернізації був пансіонат «Факел») [4].

Практично всі санаторії є справжнім осередком розвитку бальнеологічного туризму в Закарпатті, тому що поруч з ними побудовано велику кількість

приватних готелів, пансіонатів і садиб, гості яких користуються лікувально-оздоровчими процедурами, надаваними в санаторіях, на підставі придбаних курсівок.

За відгуками у пошуковій системі Google серед бальнеологічних санаторіїв закарпатських мінеральних вод є справжні лідери – «Квітка полонини» і «Кришталеве джерело», а також «Боржава» і «Карпатія», – досвід яких потрібно вивчати для запозичення в інших закладах. Середню сходинку посідають санаторії «Сонячне Закарпаття» і «Шаян». Аутсайдерами вважаються «Поляна» і «Верховина».

Сильні, слабкі характеристики процесу становлення і розвитку бальнеологічного туризму в Закарпатті, а також загрози і можливості більш детально проаналізовано за допомогою SWOT-аналізу:

1) *Сильні сторони:*

- наявність родовищ мінеральних вод (для внутрішнього та зовнішнього вживання), зокрема термальних;
- наявність певної санаторно-курортної бази;
- вдале транскордонне розташування поруч з чотирма країнами Європейського Союзу – Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією;
- позитивний екологічний імідж регіону;
- значний природний та історико-культурний потенціал;
- державна підтримка розвитку соціального туризму на курортах закарпатських мінеральних вод.

2) *Слабкі сторони:*

- диспропорції у соціально-економічному розвитку низинних і гірських територій, через що останні мають менше можливостей для економічного зростання, хоча в них зосереджені основні рекреаційні ресурси;
- логістичні переваги для трудової міграції за кордон, зокрема медичного персоналу та співробітників туристичної сфери;
- незадовільний технічний стан багатьох автомобільних доріг (особливо місцевого значення) та об'єктів придорожньої інфраструктури;
- низький рівень охоплення сільських населених пунктів централізованим водопостачанням та водовідведенням, що важливо для розвитку бальнеотуризму;
- недостатній рівень розвитку інфраструктурних об'єктів бальнеологічного туризму;
- незадовільний стан матеріально-технічної бази бальнеологічних санаторіїв (в більшості випадків);
- недостатній рівень сервісу в них;
- брак статистичної інформації про бальнеологічні санаторії, що унеможливує проведення повноцінних досліджень і розроблення прогнозів щодо їх розвитку;
- відсутність профільної асоціації з розвитку бальнеологічного туризму;
- відсутність єдиного бренду закарпатських мінеральних вод.

3) *Можливості:*

- вдосконалення національного законодавства щодо залучення фінансування проєктів у сфері бальнеологічного туризму;
- стимулювання економічного росту в гірських територіях через розвиток бальнеологічного туризму;
- затвердження певних місцевостей з бальнеологічними ресурсами і відповідною базою як курортів державного значення для стимулювання туристичного бізнесу;
- створення кластерів бальнеологічного туризму;
- маркетингове просування курортів закарпатських мінеральних вод на внутрішній та міжнародний ринки;
- створення сучасної та модернізація існуючої інфраструктури бальнеологічного туризму;
- залучення мережевих міжнародних туроператорів, іноземних туристів, українських та зарубіжних блогерів на закарпатські мінеральні води;
- акредитація та сертифікація бальнеологічних санаторіїв за сучасними міжнародними стандартами якості;
- розвиток супутніх послуг – спа- і велнес-туризму на території бальнеологічних санаторіїв.

4) *Загрози:*

- воєнний стан внаслідок російської військової агресії проти України;
- обмеження, пов'язані з наслідками пандемії коронавірусу;
- більш низька конкурентоспроможність бальнеологічних санаторіїв Закарпаття у порівнянні з аналогічними в країнах-сусідах;
- динамічне зростання ринків бальнеологічного туризму країн-сусідів на фоні низької конкурентоспроможності сектора в'їзного туризму в Україні, що загрожує втратою цього сегменту ринку;
- підвищення податкового тиску на бальнеологічні санаторії;
- труднощі з отриманням кредитів, особливо безпроцентних, на будівництво санаторіїв та розбудову інфраструктури.

Закарпатський регіон має солідну базу для розвитку бальнеологічного туризму. Для утримання постійних клієнтів та залучення нових в найближчій перспективі пропонуються такі заходи:

- розроблення регіональної програми підтримки розвитку бальнеологічного туризму як одного із дієвих засобів економічного зростання;
- запровадження і популяризація системи медичного страхування населення (для зменшення фінансового навантаження при придбанні путівок);
- збільшення туристичної активності шляхом застосування маркетингових інструментів просування турпродукту у сфері бальнеологічного туризму;
- удосконалення матеріально-технічної бази існуючих санаторіїв (проведення капітального ремонту і модернізації, оновлення обладнання) та будівництва нових закладів на підставі грантової допомоги світових донорських організацій;
- впровадження нових процедур за рахунок опанування новітніх технологій в лікуванні та реабілітації;

– організація дієтичного харчування методом замовного меню (вибір кожної страви з певного переліку пропозицій);

– розширення кола відпочивальників (залучення осіб середнього віку, сімей з дітьми, молоді) за рахунок пропозиції супутніх послуг, цікавих для цих демографічних груп (косметологія, спа-процедури, технології омолодження та підтримки здорового способу життя, анімаційні послуги, розвиваючі ігри для дітей, комплекс спортивно-оздоровчих та культурно-розважальних заходів і екскурсійних програм).

Список літератури:

1. Архієреєв С.І., Баранова В.В., Варава К.М. Розвиток бальнеологічного туризму в Україні. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2019. Вип. 9. С. 153-163.
2. Санаторії Закарпаття. URL: <https://zahid.travel>.
3. Санаторії України. URL: <https://sanatorii.in.ua>.
4. Галасюк С.С., Філюк В.В. Аналіз конкурентних позицій бальнеологічних санаторіїв Закарпатської області // Innovative areas of solving problems of science and practice. Proceedings of the VII International Scientific and Practical Conference. Oslo, Norway. 2022. Pp. 683-689. URL: <https://isg-konf.com/innovative-areas-of-solving-problems-of-science-and-practice>.